

1. รายชื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวุฒิบัตรการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รุ่นที่ 8

1.1 นายอนุชา จูว์ตรี

ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา

1.2 นางสาวมาริณี สล้าหมาด

ตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี

ไป (ดูงาน / ฝึกอบรม / ประชุม หรือสัมมนา)

เรื่อง อบรมหลักสูตรวุฒิบัตรการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รุ่นที่ 8

ณ โรงแรม ซีเอส ปัตตานี

ตั้งแต่วันที่ 18 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2569 ถึงวันที่ 11 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2569

รวมระยะเวลา - ปี - เดือน 20 วัน

ผู้ดำเนินการจัด สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

2. ค่าใช้จ่ายที่ใช้ระหว่างฝึกอบรม / ดูงาน / สัมมนา / ประชุม

ค่าเบี้ยเลี้ยง บาท

ค่าที่พัก บาท

ค่าพาหนะ บาท

อื่น ๆ (ระบุ)

3. รายละเอียดการฝึกอบรม

3.1 เนื้อหาวิชาการ

1) การเมือง การบริหาร และธรรมาภิบาล

ศาสตร์แห่งการคิดอย่างผู้นำ ทำอย่างผู้รับผิดชอบ แนวคิด องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ซึ่งภาครัฐควรสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บริหาร บุคลากร และภาคีเครือข่าย ตลอดจนใช้ข้อมูล (Data) และหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence) เป็นฐานในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ รวมทั้งส่งเสริมการทดลองโครงการหรือแนวทางใหม่ในระดับที่เหมาะสม แล้วนำผลสำเร็จหรือข้อผิดพลาดมาใช้เป็นบทเรียนเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

การเปลี่ยนผ่านจากแนวคิด “รัฐทำคนเดียว” ไปสู่ “รัฐทำร่วมกับผู้อื่น” โดยใช้แนวทางการบริหารแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ผ่านการร่วมออกแบบ (Co-design) การร่วมตัดสินใจ (Co-decision) และการร่วมดำเนินการ (Co-production) ซึ่งเหมาะสมกับปัญหาที่มีความซับซ้อนและไม่สามารถแก้ไขได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพัง

ธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และควรนำไปใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติราชการทุกระดับ โดยเฉพาะการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อประชาชน ต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ มีความเป็นธรรม และยึดประโยชน์สาธารณะเป็นศูนย์กลาง

ภาวะผู้นำที่รับผิดชอบ (Responsible Leadership) ได้เรียนรู้ว่าผู้นำภาครัฐควรมีความซื่อสัตย์และยึดมั่นในจริยธรรม สามารถคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ และตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ นอกจากนี้ ต้องเปิดกว้างต่อความหลากหลายและสร้างพื้นที่ให้เกิดการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ โดยขับเคลื่อนการทำงานด้วยความยุติธรรม ความใส่ใจผู้อื่น และการสร้างความเข้มแข็งทางสังคม มากกว่าการมุ่งประโยชน์ส่วนตนหรือผลสำเร็จระยะสั้น บทบาทของผู้นำในบริบทใหม่จึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเป็นผู้สั่งการ แต่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและผู้ชักชวนความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยสร้างความไว้วางใจ ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ และความร่วมมือเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการบริหารภาครัฐในอนาคต โดยเฉพาะการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจขององค์กรภาครัฐ รวมถึงแนวคิด Data-driven Organization ที่ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจบนฐานข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีควรดำเนินควบคู่กับหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน มิใช่เป็นปัจจัยที่เพิ่มความเหลื่อมล้ำหรือสร้างข้อจำกัดต่อประชาชนบางกลุ่ม

2) บริบทประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง: สถานการณ์ความขัดแย้งจากอดีตสู่ปัจจุบันของชายแดนใต้

การศึกษาเรื่อง พหุวัฒนธรรมภาคใต้ในมิติภูมิรัฐศาสตร์ ทำให้เกิดความเข้าใจว่า พื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ซึ่งเกิดจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และการติดต่อแลกเปลี่ยนระหว่างผู้คนจากหลายภูมิภาคมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าและการเดินเรือระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คน การค้า และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ พบว่าคาบสมุทร Malay มีชุมชนและรัฐโบราณเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่น ดักโกลา ตามพรลิงค์ และลังกาสุกะ ต่อมาได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรต่าง ๆ ทั้งศรีวิชัย โฉมะ สุโขทัย อโยธยา มัชปาหิต และมะละกา ส่งผลให้เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขยายตัวของศาสนาอิสลามผ่านเครือข่ายการค้าและเมืองท่า ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการก่อรูปอัตลักษณ์ของชุมชนมลายูในภาคใต้

พัฒนาการจากลังกาสุกะสู่รัฐปัตตานีและความรุ่งเรืองในฐานะศูนย์กลางการค้าและการศึกษาศาสนาอิสลาม มีการติดต่อกับผู้คนจากหลายเชื้อชาติ ทั้งจีน ญีปุ่น ชาว และชาติตะวันตก ทำให้ปัตตานีมีลักษณะเป็นสังคมที่มีความหลากหลายและเชื่อมโยงกับโลกภายนอกมาอย่างยาวนาน ขณะเดียวกัน การแข่งขันด้านอำนาจระหว่างรัฐและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองก่อให้เกิดความร่วมมือ การโยกย้ายถิ่นฐาน และความขัดแย้งในแต่ละช่วงเวลา ต่อมา การจัดระบบการปกครองของสยามในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบหัวเมืองสู่ระบบมณฑลเทศาภิบาล และการปกครองแบบจังหวัด โดยเฉพาะการจัดตั้งมณฑลปัตตานี และการเปลี่ยนแปลงเขตแดนตามสนธิสัญญา Anglo-Siam Treaty พ.ศ. 2452 ส่งผลต่อโครงสร้างอำนาจความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน และความรู้สึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นบริบทสำคัญในการทำความเข้าใจพัฒนาการของความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) ธรรมชาติของความขัดแย้งและการแปรเปลี่ยนไปสู่สันติภาพ

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของมนุษย์และสังคม เกิดจากความแตกต่างด้านมุมมอง ความเชื่อ ความต้องการ เป้าหมาย และความคาดหวังของแต่ละฝ่าย ความขัดแย้งมิได้หมายถึงความรุนแรง โดยสามารถยอมรับความขัดแย้งได้ แต่ต้องปฏิเสธการใช้ความรุนแรงและเลือกใช้สันติวิธีในการจัดการปัญหา ความขัดแย้งสามารถพัฒนาไปได้ทั้งในทิศทางสร้างสรรค์และทำลาย ขึ้นอยู่กับวิธีคิด การรับรู้ และพฤติกรรมตอบสนองของคู่กรณี การจัดการความขัดแย้งจึงควรมองความขัดแย้งเป็นทั้ง วิกฤตและโอกาส ในการเรียนรู้ ปรับปรุงความสัมพันธ์ และนำไปสู่การพัฒนาสังคม หลักสำคัญคือการเปลี่ยนจากการเผชิญหน้าระหว่างบุคคล มาเป็นการร่วมกันเผชิญและแก้ไขปัญหา โดยแยกคนออกจากปัญหา ผู้ปฏิบัติควรนุ่มนวลต่อบุคคล ให้เกียรติ และยอมรับความแตกต่าง แต่จริงจังต่อประเด็นปัญหา พร้อมรับฟังอย่างตั้งใจและค้นหาสาเหตุที่แท้จริง การแก้ไขความขัดแย้งควรพิจารณา ผลประโยชน์หรือความต้องการที่แท้จริง (Interest) มากกว่าการยึดติดกับจุดยืน (Position) ของแต่ละฝ่าย

แนวคิดการบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management) มุ่งบรรเทาความขัดแย้ง ส่วนการจัดการหรือแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Resolution) มุ่งแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูความสัมพันธ์ การแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง (Conflict Transformation) มีเป้าหมายที่ลึกกว่าการยุติข้อพิพาท โดยมุ่งเปลี่ยนแปลงรากเหง้าของปัญหา ทั้งด้านโครงสร้าง ระบบ ค่านิยม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ และความไว้วางใจ Conflict Management, Conflict Resolution และ Conflict Transformation ไม่ใช่วิธีที่แยกขาดจากกัน และไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว จำเป็นต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและระดับของความขัดแย้ง การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทั้งระดับบุคคล คู่กรณี ประเด็นปัญหา ความสัมพันธ์ กติกา โครงสร้าง และบริบทที่เกี่ยวข้อง กระบวนการสำคัญในการเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่สันติภาพ ได้แก่ การสื่อสาร การฟังอย่างตั้งใจ การมีส่วนร่วม การสร้างความไว้วางใจ การเจรจา และการสานเสวนา

การสร้างสังคมสันติสุขต้องอาศัยการยอมรับความแตกต่าง เคารพความหลากหลาย เห็นอกเห็นใจ และสร้างจุดสนใจร่วม รวมถึงการแบ่งปันอำนาจและสร้างกติการ่วมกัน การจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพต้องมองทั้งภาพใหญ่และลงลึกถึงรากเหง้าของปัญหา โดยเน้นกระบวนการป้องกัน จัดการ และเยียวยาความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนตระหนักว่า สันติภาพมิได้หมายถึงการไม่มีความขัดแย้ง แต่หมายถึงความสามารถของสังคมในการจัดการความแตกต่างโดยไม่ใช้ความรุนแรง และเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นพลังสู่ความร่วมมือและสันติสุขอย่างยั่งยืน

4) หลักการและแนวทางปฏิบัติในการสร้างสังคมสันติสุขด้วยสันติวิธี

สันติวิธีเป็นทั้งกรอบความคิด ทศนคติ และแนวทางปฏิบัติในการจัดการความขัดแย้ง โดยยึดหลักการ ไม่ใช้ความรุนแรงและเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ของทุกฝ่าย ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ความแตกต่างจึงควรถูกมองเป็นโอกาสในการเรียนรู้และสร้างทางออกร่วมกัน มิใช่เป็นภัยหรือความแตกแยก การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจสาเหตุและบริบทของปัญหา ทั้งในระดับบุคคล โครงสร้างอำนาจ กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ความรุนแรงมิได้มีเฉพาะการใช้กำลัง หรือการทำร้ายร่างกาย แต่รวมถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความยากจน ความไม่เท่าเทียม และการเข้าถึงโอกาสที่ไม่เป็นธรรม การแก้ไขความขัดแย้งควรตั้งอยู่บนหลักความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพ การเคารพความแตกต่าง และการประสานประโยชน์ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

หัวใจของสันติวิธีคือการยอมรับว่าทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน และใช้ปัญญาในการอยู่ร่วมกับความแตกต่างโดยไม่เลือกใช้ความรุนแรงเป็นทางออก การพูดคุยด้วยความเสมอภาค การรับฟัง และการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นพื้นฐานสำคัญในการลดความเข้าใจผิดและสร้างความไว้วางใจระหว่างคู่ขัดแย้ง การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งควรให้ความสำคัญกับ ทศนคติ พฤติกรรม และประเด็นขัดแย้งหลัก พร้อมใช้กระบวนการ Dialogue เพื่อสร้างความเข้าใจและทางออกร่วมกัน สันติวิธีมีความเชื่อมโยงกับการสร้างสันติภาพในหลายระดับ ตั้งแต่การจัดการพฤติกรรมความรุนแรง การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและวัฒนธรรม

ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาที่มีลักษณะละเอียดอ่อน ซับซ้อน ยืดเยื้อ และเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ศาสนา อัตลักษณ์ และปัจจัยด้านความมั่นคง การแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของ ความรู้ ความจริง และความเข้าใจ พร้อมระมัดระวังมายาคติและการเหมารวมที่อาจนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจและความขัดแย้งเพิ่มเติม การสร้างสังคมสันติสุขควรอาศัยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคเอกชน และสื่อ เพื่อร่วมกันแสวงหาทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ จุดแข็งของสังคมไทย ได้แก่ ความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทร และการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสามารถนำมาเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในการสร้างสันติสุข การสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนจึงต้องพัฒนาทั้งทักษะการสื่อสาร การคิดอย่างมีเหตุผล การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และจิตสำนึกด้านสันติวิธี รวมถึงการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

5) กลไกและเครื่องมือในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดจากความแตกต่างด้านการรับรู้ ความคาดหวัง และความต้องการผลประโยชน์ที่แตกต่างกันของมนุษย์ การวิเคราะห์ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ทฤษฎีภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Theory) และทฤษฎีหัวหอม (Onion Theory) เพื่อขุดค้นลงไปให้ถึงความต้องการเบื้องลึกที่แท้จริง (Interests) แทนที่จะพิจารณาเพียงจุดยืนภายนอก (Positions) ที่แสดงออก หลักการสำคัญในการจัดการคือต้องนุ่มนวลกับคน แต่แข็งกร้าวกับปัญหา (Soft on human, hard on problem) โดยการแยกอารมณ์และตัวบุคคลออกจากเนื้อหาของความขัดแย้ง

พลวัตและการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง (Conflict Transformation) เป้าหมายของการจัดการความขัดแย้งไม่ใช่เพียงการยุติปัญหาชั่วคราว แต่คือการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง ซึ่งเป็นการมุ่งแก้ไขลึกถึงรากเหง้าของปัญหา (Root causes) เช่น โครงสร้างทางสังคม ค่านิยม และระบบความสัมพันธ์ กระบวนการนี้มุ่งสร้างสันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) โดยอาศัยหลัก 3Cs ได้แก่ การมองปัญหาแบบองค์รวม (Comprehensive) ความเห็นอกเห็นใจ (Compassionate) และการใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative)

กลไกการขับเคลื่อนสู่ความสมานฉันท์ การจัดการความขัดแย้งเพื่อสร้างสังคมสันติสุขต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการ (Process) ควบคู่กับผลลัพธ์ กลไกสำคัญประกอบด้วย การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาการ (Academic Safe Zone) และการสานเสวนา โดยขับเคลื่อนผ่านโมเดล H2O คือ การสร้างความสมานฉันท์ (Harmony) การอยู่ร่วมกัน (Together) และการให้โอกาส (Opportunity) เพื่อมุ่งสู่ข้อตกลงที่ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม (Win-Win Situation)

เครื่องมือและรูปแบบในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง (Conflict Analysis Tools)

- (1) วงกลมความขัดแย้ง (Circle of Conflict): ของ Christopher Moore ช่วยจำแนกสาเหตุความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ข้อมูล, ความสัมพันธ์, ผลประโยชน์, โครงสร้าง, และค่านิยม เพื่อให้สามารถเลือกแนวทางแก้ไขได้ตรงจุด
- (2) แผนที่ความขัดแย้ง (Conflict Mapping): เป็นเครื่องมือเชิงโครงสร้างที่ใช้แสดงความสัมพันธ์สถานะ อำนาจ และจุดยืนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งหมด เพื่อวิเคราะห์หาจุดเริ่มต้นที่เหมาะสมในการสร้างการพูดคุยและความไว้วางใจ
- (3) ระดับของปัญหา: ปัญหาถูกแบ่งเป็น 3 ชนิด คือ ปัญหาด้านเทคนิค, ปัญหาด้านค่านิยม, และปัญหาเรื้อรัง ซึ่งปัญหาด้านค่านิยมและปัญหาเรื้อรังไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- (4) กลไกการจัดการและการสร้างการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชน (IAP2 Spectrum): เป็นกระบวนการที่ไล่ระดับตั้งแต่ การให้ข้อมูล (Inform), การปรึกษาหารือ (Consult), การมีส่วนร่วมโดยตรง (Involve), การร่วมมือ (Collaborate), จนถึงการให้อำนาจตัดสินใจ (Empower) เพื่อสร้างการยอมรับ
- (5) กระบวนการจัดการข้อพิพาททางเลือก (ADR): เน้นการใช้กระบวนการสานเสวนา (Dialogue) และการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) โดยมีผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ช่วยสนับสนุนกระบวนการ แต่ให้อำนาจการตัดสินใจยังคงเป็นของคู่กรณี การออกแบบทางออกร่วมกันต้องมุ่งเป้าไปที่ผลลัพธ์แบบ "ชนะ-ชนะ (Win-Win)" โดยยึดหลัก "ความเป็นธรรม (Equity)" ที่ตอบสนองความจำเป็นที่แท้จริง มากกว่าแค่ "ความเท่าเทียม (Equality)"

กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งด้วย IRP Model การจัดการความขัดแย้งสามารถวิเคราะห์

ผ่าน 3 กระบวนการหลัก

- (1) การค้นหาจุดสนใจ (Interest-based): มุ่งเน้นการค้นหาความต้องการเบื้องต้นที่แท้จริง นำไปสู่ผลลัพธ์แบบชนะ-ชนะ (Win-Win) ผ่านการสานเสวนาและการไกล่เกลี่ย
- (2) การอ้างสิทธิและความถูกต้อง (Rights-based): การใช้กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ มักนำไปสู่ผลลัพธ์แบบชนะ-แพ้ (Win-Lose) มีค่าใช้จ่ายและเวลาสูงกว่า
- (3) การใช้อำนาจ (Power-based): การใช้กำลังหรือการข่มขู่ มักก่อให้เกิดความเสียหายทั้งสองฝ่าย (Lose-Lose) ทำลายความสัมพันธ์อย่างสิ้นเชิง ข้อเสนอแนะ: ผู้บริหารความขัดแย้งควรเลือกใช้ "กระบวนการค้นหาจุดสนใจ" เป็นอันดับแรก หากจำเป็นต้องใช้สิทธิหรืออำนาจควรใช้ในระดับต่ำสุด และหาจังหวะดึงคู่กรณีกลับมาสู่การเจรจาจุดสนใจให้ได้
- (4) การวิเคราะห์ความต้องการด้วยทฤษฎีหัวหอม (Onion Theory) ในการวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องต้องแยกแยะระหว่าง "จุดยืน (Position)" ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องที่แสดงออกภายนอก และ "จุดสนใจ (Interest)" ซึ่งเป็นความต้องการ ความกลัว หรือความกังวลที่ซ่อนอยู่ภายใน การเจรจาที่สำเร็จต้องก้าวข้ามจุดยืนเพื่อลงลึกไปแก้ไขที่จุดสนใจร่วม (Shared Interest) ของทุกฝ่าย

(5) กลไกการขับเคลื่อนสู่ความปรองดองสมานฉันท์ การสร้างสันติสุขต้องอาศัย 4 ปัจจัยหลัก คือ

- ความจริง (Truth)
- ความยุติธรรม (Justice) ที่ครอบคลุมทั้งมิติทางกฎหมายและสังคม
- สันติวิธี (Peace)
- ความเมตตา (Mercy) กระบวนการตัดสินใจควรตั้งอยู่บนหลักฉันทามติ (Consensus) ที่ผ่านการรับฟังเหตุผลอย่างรอบด้าน

(6) ภาวะผู้นำกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง การบริหารความขัดแย้งเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ต้องประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการควบคู่กับทักษะความเห็นอกเห็นใจ ทั้งนี้ การจะสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคมหรือองค์กรได้นั้น ผู้ที่เป็นผู้นำต้องเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของตนเองก่อนเสมอ

6) พัฒนาการทางการเมืองและความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเสริมสร้างสังคมสันติสุขจำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่างมาตรการด้านความมั่นคง และพัฒนาการทางการเมืองรัฐควรเร่งรัดกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข ยุกระดับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และเปลี่ยนผ่านแนวทางจากความมั่นคงทางทหารไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อนำไปสู่การยุติความขัดแย้งอย่างยั่งยืน

มิติด้านความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมาย การดำเนินการของรัฐมุ่งเน้นการรักษาความสงบเรียบร้อย ควบคู่กับงานพัฒนาเชิงรุก แม้สถิติเหตุรุนแรงจะลดลง แต่การคงไว้ซึ่งกฎหมายพิเศษยังมีความจำเป็นในบางพื้นที่เพื่อป้องปรามเหตุร้าย อย่างไรก็ตาม ภาครัฐมีเป้าหมายในการปรับลดพื้นที่ประกาศใช้กฎหมายพิเศษตามห้วงเวลา โดยให้ความสำคัญกับปฏิบัติการด้านมวลชนเพื่อสร้างความเข้าใจและดึงความเชื่อมั่นจากประชาชนกลับคืนสู่กลไกรัฐ

มิติด้านการเมืองและสิทธิมนุษยชน การแก้ปัญหาที่ยั่งยืนต้องยึดหลักการเมืองนำการทหาร โดยใช้กลไกทางรัฐสภาในการสะท้อนเจตนาของประชาชนในพื้นที่ ฝ่ายการเมืองมุ่งผลักดันให้ทบวงการชั่งกฎหมายพิเศษที่อาจกระทบต่อสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีเป็นรากฐานของความหวาดระแวง การสร้างสันติสุขที่แท้จริงต้องเริ่มต้นจากการอำนวยความยุติธรรม การกระจายอำนาจ และการเคารพในอัตลักษณ์ท้องถิ่น

มิติเชิงวิชาการและสังคมวิทยา รากเหง้าของปัญหาเชื่อมโยงกับมิติทางประวัติศาสตร์ การศึกษา และโครงสร้างทางสังคม การขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพในระดับ Track I (การเจรจาหรือนโยบายระดับรัฐ) จะประสบความสำเร็จได้ ต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การประยุกต์ใช้แนวทางพหุวัฒนธรรมนิยมและการเปิดพื้นที่สานเสวนาอย่างจริงจัง เป็นเครื่องมือสำคัญในการลดช่องว่างแห่งความไม่เข้าใจระหว่างรัฐกับชุมชน

7) เหลียวหลังแลหน้ากระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความสำเร็จของกระบวนการพูดคุยระดับนโยบาย จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมืออย่างมีเอกภาพจากทุกภาคส่วนราชการ ทั้งมิติด้านการข่าว ความมั่นคง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อลดเงื่อนไขความขัดแย้งและเปลี่ยนผ่านไปสู่การสร้างสันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) อย่างยั่งยืน

การทบทวนบทเรียนจากอดีต (เหลียวหลัง)

พัฒนาการของการพูดคุยสันติสุข (Track I) ที่ผ่านมามีสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างความไว้วางใจ (Trust Building) ระหว่างรัฐ กลุ่มผู้เห็นต่าง และประชาชน คือรากฐานที่สำคัญที่สุด รัฐจำเป็นต้องประเมินผลวัดความขัดแย้งอย่างรอบด้าน ถอดบทเรียนจากข้อจำกัดในอดีตเพื่อรักษาความต่อเนื่องของกระบวนการพูดคุย โดยยึดมั่นในกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างเคร่งครัด

ทิศทาง การขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพ (แลหน้า)

กลไกหลักในการแก้ไขปัญหาคือการผลักดันแผนปฏิบัติการร่วมเพื่อสร้างสันติสุขแบบองค์รวม (JCPP) ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลักสำคัญ ได้แก่

- (1) การลดความรุนแรง: การแสวงหาข้อตกลงยุติปฏิบัติการด้วยอาวุธ เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยและสถานะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพูดคุย
- (2) การปรึกษาหารือสาธารณะ (Public Consultation): การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม (Inclusivity) เพื่อให้กระบวนการสันติภาพยึดโยงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง
- (3) การแสวงหาทางออกทางการเมือง: การหาจุดร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ที่เคราฟในอัตลักษณ์และพหุวัฒนธรรม ภายใต้ความเป็นรัฐเดี่ยว

8) มุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศและต่างประเทศต่อสันติภาพชายแดนใต้

ภาครัฐควรใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ในการดำเนิน การทูตเชิงรุก เพื่อดึงดูดความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการเปิดพื้นที่ทางการเมืองภายในประเทศให้กลุ่มผู้เห็นต่างและภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ

มุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศ (Domestic Perspectives)

กลไกทางรัฐสภาและคณะกรรมการการถือป็นช่องทางสำคัญในการสะท้อนเสียงของประชาชนในพื้นที่เข้าสู่ระดับนโยบาย การสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนจำเป็นต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Inclusivity) ควบคู่ไปกับการอำนวยความสะดวกและการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรม เพื่อลดความหวาดระแวงและสร้างความไว้วางใจ (Trust Building) ระหว่างรัฐและภาคประชาสังคม

ความสำคัญและบทบาทของกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง (International Perspectives)

กลุ่มประเทศตะวันออกกลางและองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) มีความผูกพันกับพื้นที่ชายแดนใต้ผ่านมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา อย่างไรก็ตาม ท่าทีของประชาคมโลกมุสลิมไม่ได้มองความขัดแย้งนี้เป็นสงครามศาสนา แต่มองเป็นปัญหาการเมืองภายในของประเทศไทย โดยต่างประเทศพร้อมให้การสนับสนุนในมิติการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการให้ทุนการศึกษา มากกว่าการแทรกแซงทางการเมือง และสนับสนุนให้รัฐไทยใช้แนวทางสันติวิธีและการพูดคุยเพื่อหาทางออก

9) งานออกแบบ Thailand Creative & Design Center (TCDC) เมืองปัตตานี เชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรม การพัฒนาซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ในชายแดนใต้

กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องบูรณาการมิติความมั่นคงทางทหาร ควบคู่กับมิติความมั่นคงของมนุษย์ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ฐานวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อใช้ศิลปะและการออกแบบเป็นพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) ในการลดช่องว่างทางความรู้สึก สร้างรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และหล่อหลอมความสามัคคีของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรม

การเชื่อมโยงเศรษฐกิจผ่านศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) เมืองปัตตานี

- (1) โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์: TCDC ปัตตานี ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง (Hub) ทางปัญญาที่เชื่อมโยงเครือข่ายนักสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการ และเยาวชนในพื้นที่ เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจระดับฐานราก
- (2) การเพิ่มมูลค่าด้วยการออกแบบ (Value Creation): มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อยกระดับสินทรัพย์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลายเป็นนวัตกรรมสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ตลาดร่วมสมัย

ทุนทางวัฒนธรรม ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) และ SDGs

- (1) การแปลงทุนวัฒนธรรมสู่ Soft Power: พื้นที่ชายแดนใต้มีต้นทุนทางพหุวัฒนธรรมและศิลปะที่โดดเด่น การนำทุนเหล่านี้มาเป็นสื่อกลางในการสื่อสารและพัฒนาเป็น Soft Power จะช่วยพลิกโฉมภาพลักษณ์ (Rebranding) ของพื้นที่จากความตึงเครียดทางความมั่นคง สู่พื้นที่แห่งสุนทรีภาพและความคิดสร้างสรรค์
- (2) การบูรณาการสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs): การใช้ศิลปวัฒนธรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยเฉพาะการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุม (Goal 8), การสร้างเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (Goal 11), และการส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม (Goal 16)

10) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ

การหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพที่ยั่งยืน จำเป็นต้องก้าวข้ามการแก้ปัญหาด้วยมิติความมั่นคงเพียงด้านเดียว สู่การบูรณาการแบบ "พหุภาคี (Multilateral Approach)" ภาครัฐควรสนับสนุนให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม และกลุ่มสตรี เข้ามาเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partners) เพื่อปรับเปลี่ยนความขัดแย้งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

มิติภาครัฐและบทบาทสตรี

ภาครัฐให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนนโยบายที่ครอบคลุมความหลากหลาย (Inclusivity) โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมบทบาทนำของสตรี (Women's Empowerment) ในการมีส่วนร่วมเจรจาและแก้ไขปัญหาชุมชน การปกป้องกลุ่มเปราะบาง และการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความปรองดองจากระดับฐานราก

มิติภาคประชาสังคม

ภาคประชาสังคมทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมต่อ (Linkage) ระหว่างรัฐและภาคประชาชน มุ่งเน้นการสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) เพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน ลดทอนความหวาดระแวง และแปรเปลี่ยนความต้องการของชุมชนพหุวัฒนธรรมให้กลายเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สนับสนุนกระบวนการสันติภาพ (Peace Process) อย่างเป็นรูปธรรม

มิติภาคเศรษฐกิจและเอกชน

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจคือปัจจัยพื้นฐานของการสร้างสันติสุข ภาคเอกชนมีบทบาทหลักในการกระตุ้นเศรษฐกิจ การสร้างงาน และการกระจายรายได้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การยกระดับคุณภาพชีวิตและปากท้องของประชาชนในพื้นที่จะช่วยจัดเงื่อนไขความขัดแย้ง และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน

11) กระบวนการสันติภาพประสบการณ์จากต่างประเทศ: กรณีศึกษา อาजेห์ อินโดนีเซีย บังซามอร์ และฟิลิปปินส์

กรณีศึกษาอาजेห์ ประเทศอินโดนีเซีย

ความสำเร็จของข้อตกลงสันติภาพเฮลซิงกิ (ปี 2548) มีจุดเปลี่ยนสำคัญจากภัยพิบัติสึนามิที่เป็นปัจจัยเร่ง ควบคู่กับ "เจตจำนงทางการเมือง (Political Will)" ที่แน่วแน่ของรัฐบาลอินโดนีเซีย และบทบาทขององค์กรคนกลาง (Crisis Management Initiative) ที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การตกลงยุติการเรียกร้องเอกราชของขบวนการอาजेห์เสรี (GAM) เปลี่ยนผ่านสู่การเป็นพรรคการเมืองท้องถิ่นและการปกครองตนเองภายใต้กรอบรัฐเดี่ยวอินโดนีเซีย

กรณีศึกษาบังซามอร์ ประเทศฟิลิปปินส์

กระบวนการสันติภาพในมินดาเนามุ่งเน้นความต่อเนื่องในการเจรจากับกลุ่มแนวร่วมปลดปล่อยอิสลามโมโร (MILF) โดยมีประเทศมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวก ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมคือการตรากฎหมาย Bangsamoro Organic Law (BOL) เพื่อจัดตั้งเขตปกครองตนเองบังซามอร์ ควบคู่ไปกับการออกแบบกลไกการปลดอาวุธ สลายกำลังพล และการคืนสู่สังคม (DDR - Disarmament, Demobilization, and Reintegration) อย่างเป็นระบบ

จังหวัดชายแดนภาคใต้

ประสบการณ์จากทั้งสองประเทศสะท้อนให้เห็นว่า การยกระดับกระบวนการสันติภาพให้บรรลุผลจำเป็นต้องอาศัย

- (1) ความไว้วางใจในตัวผู้อำนวยความสะดวก
- (2) การออกแบบโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่แบบพิเศษที่ตอบสนองต่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ภายใต้รัฐธรรมนูญ
- (3) การเปิดพื้นที่ทางการเมืองเพื่อดึงกลุ่มติดอาวุธเข้าสู่กลไกการต่อสู้ในระบบรัฐสภาอย่างสันติวิธี

12) ภูมิรัฐศาสตร์และความขัดแย้งร่วมสมัยจากนานาประเทศ: ผลกระทบต่อประเทศไทย

พลวัตภูมิรัฐศาสตร์และการจัดระเบียบโลกใหม่ (Geopolitical Dynamics)

สภาวะการเมืองโลกกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบพหุขั้วอำนาจ (Multipolar World) ท่ามกลางการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ที่เข้มข้นระหว่างประเทศมหาอำนาจ สถานการณ์นี้สร้างแรงกดดันต่อภูมิภาคอาเซียนและไทยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบรักษาสถิต (Hedging Strategy) เพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ ท่ามกลางการแบ่งแยกขั้วทางเศรษฐกิจและความมั่นคง

วิกฤตการณ์ความขัดแย้งร่วมสมัยและผลกระทบ (Contemporary Conflicts & Impacts)

สงครามที่เกิดขึ้นในหลายภูมิภาค เช่น รัสเซีย-ยูเครน ตะวันออกกลาง และวิกฤตการณ์ในเมียนมา ได้สร้างผลกระทบสืบเนื่อง (Spillover Effects) ต่อประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านความผันผวนของราคาพลังงาน ห่วงโซ่อุปทานโลก และภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-traditional Security) เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ และความซับซ้อนของการจัดการพื้นที่ชายแดน

นัยยะเชิงยุทธศาสตร์ต่อพื้นที่ชายแดนภาคใต้ (Strategic Implications for the Deep South)

ความเปราะบางของสถานการณ์ระหว่างประเทศเรียกร้องให้รัฐไทยต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันภายใน (National Resilience) สำหรับพื้นที่ชายแดนภาคใต้ การขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพต้องดำเนินการอย่างรัดกุมและเป็นอิสระ เพื่อป้องกันมิให้ความขัดแย้งระดับพื้นที่ถูกยกระดับ หรือถูกเชื่อมโยงเข้าไปเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มอิทธิพลระหว่างประเทศ ควบคู่ไปกับการบูรณาการงานข่าวกรองเชิงรุกเพื่อรับมือกับภัยคุกคามที่อาจแทรกซึมเข้ามา

13) ประเด็นความขัดแย้งต่างประเทศ : กรณีศึกษา ปาเลสไตน์ พม่า และชูดาน

บทเรียนจากทั้ง 3 ประเทศ การใช้กำลังทหารและการละเลยเสียงของประชาชนไม่สามารถสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนได้ การป้องกันการยกระดับความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องมุ่งเน้นการสร้างกลไกทางการเมืองที่เปิดกว้าง (Inclusive Political Process) การยึดมั่นในหลักนิติธรรม และการป้องกันมิให้เงื่อนไขความขัดแย้งภายในถูกเชื่อมโยงกับปัจจัยแทรกซ้อนภายนอกประเทศ

กรณีศึกษาปาเลสไตน์ (ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างและอัตลักษณ์)

สะท้อนภาพความขัดแย้งที่ฝังรากลึก (Deep-rooted Conflict) จากปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ดินแดน และศาสนา บทเรียนสำคัญคือความล้มเหลวของกระบวนการสันติภาพมักเกิดจาก "ความไม่สมดุลทางอำนาจ (Asymmetry of Power)" และการแทรกแซงทางภูมิรัฐศาสตร์ การแก้ปัญหาที่ยั่งยืนจึงไม่อาจละเลยสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและการเจรจาที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

กรณีศึกษาเมียนมา (ความขัดแย้งภายในและการพังทลายของประชาธิปไตย)

วิกฤตการณ์ที่เกิดจากการรัฐประหารนำไปสู่การจับอาวุธต่อสู้ของประชาชนและกลุ่มชาติพันธุ์ (EAOs) สะท้อนให้เห็นถึงอันตรายของการใช้กำลังทหารผูกขาดอำนาจ ซึ่งทำลายกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง (Democratic Transition) นำไปสู่สภาวะสงครามกลางเมืองที่สร้างผลกระทบด้านความมั่นคงและวิกฤตมนุษยธรรมที่ลุกลามสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

กรณีศึกษาชุดาน (ความเปราะบางของรัฐและการแย่งชิงทรัพยากร)

เป็นตัวอย่างของภาวะความขัดแย้งที่เกิดจากการแตกแยกและแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มผู้นำทางทหาร สะท้อนถึงจุดอ่อนของการขาดกลไกสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง (Fragile State) ในการตรวจสอบถ่วงดุล นำไปสู่ภาวะรัฐล้มเหลว (Failed State) และการสูญเสียโครงสร้างพื้นฐานของประเทศอย่างย่อยยับ

14) หลักคิดและแนวทางปฏิบัติการสร้างสันติภาพผ่านสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลาย

การแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เรียกร้องให้หน่วยงานรัฐปรับบทบาทจากผู้ควบคุมสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) การนำหลักพหุวัฒนธรรมนิยมมาใช้เป็นเข็มทิศในการกำหนดนโยบาย จะช่วยลดความหวาดระแวง สร้างความไว้วางใจ และเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งที่สุดในการหล่อหลอมสังคมสันติสุข

การปรับกระบวนทัศน์ต่อสังคมพหุวัฒนธรรม (Paradigm Shift)

การสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนต้องก้าวข้ามแนวคิดเพียงการอดทนอดกลั้น (Tolerance) ต่อความแตกต่างไปสู่การเคารพและยอมรับ (Respect and Acceptance) อย่างแท้จริง สังคมพหุวัฒนธรรมไม่ใช่การมุ่งกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) แต่คือการรับรองสิทธิและการดำรงอยู่ของทุกอัตลักษณ์อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียม

หลักคิดในการจัดการความแตกต่าง (Core Principles)

ความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมมักเกิดจากมุมมองและความจริงที่แตกต่าง (Multiple Truths) รวมถึงบาดแผลทางประวัติศาสตร์ รัฐจำเป็นต้องใช้ "ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy)" ในการทำความเข้าใจความต้องการเบื้องต้น (Interests) ของประชาชน เพื่อเปลี่ยนผ่านจากสันติภาพเชิงลบ (การยุติความรุนแรง) สู่สันติภาพเชิงบวก (การสร้างความเป็นธรรมทางสังคม)

แนวทางปฏิบัติเชิงนโยบาย (Practical Guidelines)

กลไกภาครัฐต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและเปิดพื้นที่ส่วนกลาง (Common Space) ที่ปลอดภัยสำหรับการสานเสวนา (Dialogue) นโยบายการบริหารพื้นที่ต้องสะท้อนการกระจายอำนาจทางวัฒนธรรม สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบการอยู่ร่วมกันภายใต้กติกาที่ทุกฝ่ายยอมรับ

15) สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) และการสื่อสารในสภาวะวิกฤติต่อการสร้างสันติภาพ

การบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารเชิงรุก (Crisis Communication Management) โดยบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายสื่อภาคประชาชน เพื่อเปลี่ยนผ่านบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์จากการเป็นพื้นที่ขยายความขัดแย้ง ให้กลายเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ในการชี้แจงข้อเท็จจริง ลดอุณหภูมิความขัดแย้ง และหล่อหลอมความสมานฉันท์ในพื้นที่อย่างยั่งยืน

สื่อดิจิทัลและนิเวศข่าวสาร

- (1) สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือทรงพลังที่มีคุณลักษณะสองด้าน (Double-edged Sword) สามารถเป็นได้ทั้งกลไกหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพและตัวเร่งปฏิกิริยาความขัดแย้ง
- (2) ความท้าทายที่สำคัญของรัฐคือการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือน (Fake News) และวาทกรรมสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ซึ่งบั่นทอนความมั่นคง

- (3) หน่วยงานควรเร่งส่งเสริมทักษะความรู้เท่าทันสื่อ (Digital Media Literacy) ให้แก่ประชาชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและป้องกันการแบ่งขั้วทางความคิด

บทบาทสื่อมวลชนและการจัดการการสื่อสารในภาวะวิกฤติ

- (1) ในสภาวะวิกฤติ การจัดการข้อมูลข่าวสารต้องยึดหลักความรวดเร็ว แม่นยำ และมีความไวต่อความละเอียดอ่อน (Sensitivity) ของสถานการณ์ในพื้นที่พหุวัฒนธรรม
- (2) การสื่อสารควรประยุกต์ใช้หลักการสารศาสตร์เชิงแก้ปัญหา (Solution Journalism) โดยมุ่งนำเสนอทางออกมากกว่าการผลิตซ้ำภาพความรุนแรง
- (3) ผู้ปฏิบัติงานต้องระมัดระวังการสื่อสารที่อาจก่อให้เกิดการสร้างภาพตัวแทนเชิงลบ (Stereotyping) ซึ่งจะทำลายความไว้วางใจระหว่างกลไกรัฐและภาคประชาชน

การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางความคิดและอัตลักษณ์

- (1) การสื่อสารเพื่อสันติภาพอย่างยั่งยืน ต้องทำหน้าที่เปิด "พื้นที่ปลอดภัย (Safe Space)" ที่โอรับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และความคิดเห็น
- (2) การใช้วิธีการเล่าเรื่อง (Storytelling) ที่เน้นย้ำถึงวิถีชีวิต การอยู่ร่วมกัน และความเป็นมนุษย์ จะช่วยลดกำแพงอคติได้ลึกซึ้งกว่าการใช้รูปแบบการสื่อสารเชิงนโยบายหรือเชิงอำนาจ
- (3) เป้าหมายสูงสุดของการสื่อสารในพื้นที่ขัดแย้ง คือการสร้างความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และการลดช่องว่างความหวาดระแวงอย่างเป็นรูปธรรม

16) กระบวนการพูดคุยสันติภาพ/สันติสุขชายแดนใต้

การใช้บทบาทสมมติ (Roleplay) ในกระบวนการพูดคุยสันติภาพเชิงวิชาการ คือเครื่องมือจำลองสถานการณ์ความขัดแย้ง (Conflict Simulation) ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) เพื่อพัฒนาทักษะการเจรจาและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการสลับมุมมอง (Perspective-taking) และสร้างความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อจำกัด โครงสร้างอำนาจ และความตึงเครียด (Interests) ที่ซ่อนอยู่ภายใต้จุดยืน (Positions) ของแต่ละฝ่าย ผ่านการสวมบทบาทในบริบทความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ดังนี้

ตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ (State Officials)

สะท้อนมิติการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ การบังคับใช้กฎหมาย และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การสวมบทบาทนี้ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการปราบปรามทางยุทธวิธี กับการเปิดพื้นที่เจรจาเพื่อสร้างความไว้วางใจ (Trust Building) โดยไม่สูญเสียความชอบธรรมทางรัฐศาสตร์

กลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ (Dissidents)

สะท้อนภาพของรากเหง้าความขัดแย้ง (Root Causes) เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การจัดสรรทรัพยากร และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม บทบาทนี้ทำให้ตระหนักถึงความหวาดระแวงต่ออำนาจรัฐ และความจำเป็นในการแสวงหาการยอมรับตัวตนและพื้นที่ทางการเมืองเพื่อหาทางออกอย่างสันติวิธี

สื่อมวลชน (Journalists)

สะท้อนกลไกการสื่อสารในสภาวะวิกฤต ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการชี้นำและกำหนดวาระทางสังคม (Agenda Setting) การฝึกปฏิบัติเน้นย้ำถึงความสำคัญของวารสารศาสตร์สันติภาพ (Peace Journalism) ที่ต้องนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านเพื่อแสวงหาทางออก (Solution-oriented) โดยไม่ผลิตซ้ำภาพความรุนแรงหรือวาทกรรมสร้างความเกลียดชัง

ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Citizens and Stakeholders)

สะท้อนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากความรุนแรงและสถานะสูญเสีย (Collateral Damage) บทบาทนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปกป้องความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) และสิทธิในการมีส่วนร่วม (Inclusivity) ในฐานะศูนย์กลางของกระบวนการสันติภาพที่แท้จริง

17) กระบวนการเสริมสร้างประสบการณ์ด้วยโครงการ

โครงการ (Project) คือกระบวนการศึกษาค้นคว้า วิจัย หรือการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ เพื่อนำองค์ความรู้ ทฤษฎี และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาข้อเสนอแนะอย่างเป็นรูปธรรม โดยการบูรณาการองค์ความรู้ (Knowledge Integration) เป็นการนำหลักการและกรอบแนวคิดทางวิชาการมาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์สถานการณ์หรือประเด็นปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่หรือองค์กร การศึกษาอย่างเป็นระบบ (Systematic Study) มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ เริ่มจากการระบุที่มาและความสำคัญของปัญหา การตั้งวัตถุประสงค์ การกำหนดขอบเขตประชากรหรือพื้นที่ และการอ้างอิงข้อมูลข้อเท็จจริง (Fact) ตามหลักวิชาการ เพื่อพัฒนาให้เป็นตัวแทนแห่งการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) ผ่านการฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อสังคมส่วนรวม

ความสำคัญของการจัดทำโครงการกลุ่ม

- (1) ดึงศักยภาพด้านต่างๆ ในกิจกรรม ให้นำออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่เพื่อ พัฒนาตนเองและพัฒนาสังคม ได้อย่างเป็นรูปธรรม
- (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมีการระบูกิจกรรมหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นโครงการที่ลงมือปฏิบัติจริง และเป็นประเด็นที่อยู่ในหัวข้อที่กำหนด
- (3) การคืนประโยชน์กลับสู่สังคมโดย เอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีการนำเสนอผลการดำเนินโครงการสู่สาธารณะผ่านสื่อ Social Media หรือ Public Presentation

องค์ประกอบหลักในการเขียนโครงการวิชาการ มีโครงสร้างมาตรฐาน 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่

- (1) ที่มาและความสำคัญของปัญหา ระบุบริบทของปัญหา ผลกระทบ วัตถุประสงค์ และขอบเขตการศึกษา (ประชากร พื้นที่ หน่วยงาน) ให้ชัดเจน โดยต้องอ้างอิงข้อมูลข้อเท็จจริง (Fact) ตามหลักวิชาการ เพื่อชี้ให้เห็นความจำเป็นที่ต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว
- (2) ผลการวิเคราะห์ประเด็นปัญหา กำหนดกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) หรือนำทฤษฎีที่ได้เรียนรู้มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล
- (3) บทสรุปและข้อเสนอแนะ สรุปผลการวิเคราะห์และนำเสนอทางเลือกหรือข้อเสนอแนะที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาได้จริง

18) การสร้างสันติภาพผ่านพหุวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน

หลักคิดและแนวทางปฏิบัติรากเหง้าความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง ปัญหาในพื้นที่ขับเคลื่อนด้วยความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม ความเหลื่อมล้ำในการบริหารจัดการ และความเป็นสองมาตรฐานของกลไกรัฐ การบังคับใช้กฎหมายพิเศษที่เกินขอบเขต รวมถึงโครงการขนาดใหญ่ที่ขาดการมีส่วนร่วม ล้วนเป็นปัจจัยที่ลดทอนความเชื่อมั่นของประชาชน การจัดการกระบวนการสันติภาพและการอำนวยความสะดวกยุติธรรม รัฐจำเป็นต้องมีเจตนาธรรมทางการเมืองที่ชัดเจนและปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยเปลี่ยนผ่านจากการใช้ทหารนำการเมือง สู่การเปิดช่องทางแก้ไขปัญหาทางการเมือง ควรมีกลไกอิสระเพื่อค้นหาความจริง ตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมาย และจัดระบบการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างครอบคลุมทุกมิติ การยอมรับอัตลักษณ์และการจัดการความทรงจำ การสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อสันติภาพต้องเริ่มจากการเคารพและให้เกียรติอัตลักษณ์ลายมุสลิม รัฐควรเปิดพื้นที่สำหรับการถกเถียงประวัติศาสตร์ที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น จัดตั้งสถาบันอนุรักษ์มรดกทางภาษา และส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ในสถานศึกษา การเปิดพื้นที่กลางเพื่อการสานเสวนา (Common Space) ความสำเร็จของกระบวนการสันติภาพต้องอาศัยความเข้าใจจากสังคมไทยทั้งระบบ รัฐต้องสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้คนต่างศาสนาและชาติพันธุ์ได้มีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อให้ทุกกลุ่มสามารถธำรงและเคลื่อนไหวด้วยสันติวิธีโดยปราศจากความหวาดระแวง

19) บทบาทของภาครัฐต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ความเป็นจริงและความคาดหวัง

ความท้าทายสำคัญของการสร้างสันติภาพคือการประสานช่องว่างระหว่างมาตรการความมั่นคง การพัฒนา (ความเป็นจริงของรัฐ) และ ความต้องการการยอมรับในอัตลักษณ์และความเป็นธรรม (ความคาดหวังของประชาชน) ภาครัฐจำเป็นต้องบูรณาการการทำงานอย่างมีเอกภาพ ปรับบทบาทจากผู้ควบคุม (Controller) สู่ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และใช้ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ในการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อแปรเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่สันติภาพเชิงบวกอย่างยั่งยืน

มิติด้านการเมือง นิติบัญญัติ และสิทธิมนุษยชน

ความคาดหวังหลักของประชาชนต่อกลไกรัฐคือการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คณะกรรมาธิการสันติภาพฯ ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชื่อมต่อเสียงของภาคประชาชนเข้าสู่กลไกรัฐสภา เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายความมั่นคง ลดเงื่อนไขความหวาดระแวง และผลักดันกระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitional Justice) อันเป็นรากฐานสำคัญในการเยียวยาบาดแผลทางสังคมและสร้างความไว้วางใจที่แท้จริง

มิติด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ

ความเป็นจริงในการปฏิบัติงานของ ศอ.บต. คือความพยายามแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำซึ่งเป็นหนึ่งในรากเหง้าความขัดแย้ง ภาครัฐกำลังปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานแบบสั่งการ (Top-down) สู่การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Inclusive Development) โดยมุ่งหนุนเสริมทุนทางพหุวัฒนธรรมและยกระดับปากท้องของประชาชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพูดคุยสันติสุข

20) การจัดนิเวศการเรียนรู้และการสร้างพลเมืองในสังคมพหุวัฒนธรรมโดยศาสนวิถี

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สันติภาพในระดับนโยบาย ภาครัฐควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันของเครือข่ายผู้นำศาสนาทุกศาสนาอย่างเท่าเทียม การนำกลไกทางศาสนามาบูรณาการกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ระดับชุมชน จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและหล่อหลอมให้เกิดความสมานฉันท์บนความแตกต่างหลากหลาย.

ศาสนวิถีและคุณค่าสากลเพื่อสันติภาพ

ผู้แทนจากศาสนาคริสต์ พุทธ และอิสลาม ได้นำเสนอจุดร่วมทางหลักธรรมที่มุ่งเน้นความเมตตา การให้อภัย และความสงบสุข ศาสนาต้องทำหน้าที่เป็นกลไกยึดเหนี่ยวจิตใจและขับเคลื่อนการสานเสวนาข้ามศาสนา (Interfaith Dialogue) การตีความคำสอนอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับบริบททางสังคม ถือเป็นรากฐานสำคัญในการลดอคติและขจัดความหวาดระแวงระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนิกชน

การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้

การสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ (Safe Space) ที่โอบรับความหลากหลาย สถาบันศาสนาและสถานศึกษาต้องบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Learning) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนวิถีชีวิต และทำความเข้าใจความแตกต่างทางอัตลักษณ์อย่างเปิดกว้าง ปราศจากการครอบงำหรือการกลืนกลายทางวัฒนธรรม

การสร้างพลเมืองในสังคมพหุวัฒนธรรม

มุ่งเน้นการสร้างพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) ที่ตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม พลเมืองในพื้นที่ชายแดนใต้จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังทักษะการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และมีทัศนคติที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) ของผู้ที่มีความเชื่อแตกต่างกัน

3.2 วิธีการนำเสนอเนื้อหาของวิทยากร

1) การบรรยายเชิงแนวคิดและประสบการณ์จริงของวิทยากร

องค์ความรู้ต่างๆเกี่ยวกับกระบวนการพูดคุยสันติภาพและการเจรจา ที่เชื่อมโยงหลักการทางวิชาการกับประสบการณ์จริงในพื้นที่ความขัดแย้ง ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจทั้งมิติทฤษฎีและบริบทการปฏิบัติงานจริง เน้นย้ำความสำคัญของการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม และการรับฟังอย่างลึกซึ้ง

2) การเรียนรู้ผ่านการจำลองสถานการณ์ (Simulation Exercise)

การจำลองสถานการณ์และการสวมบทบาท เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทดลองปฏิบัติในสถานการณ์เสมือนจริง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในพลวัตของการเจรจา การตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน และการจัดการความขัดแย้งในเชิงปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

3) การเน้นกระบวนการสร้างความไว้วางใจ (Trust Building)

การอธิบายและยกตัวอย่างกรณีศึกษาเพื่อให้เห็นความสำคัญของความไว้วางใจในกระบวนการสันติภาพ โดยเน้นว่าการสร้างความไว้วางใจต้องอาศัยความจริงใจ ความสม่ำเสมอในการสื่อสาร และการเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม

4) การวิเคราะห์และจัดการความขัดแย้ง

การนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ เน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมฝึกการควบคุมอารมณ์ การแยกแยะข้อเท็จจริง และการประเมินสถานการณ์อย่างรอบด้าน เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ที่ซับซ้อน

5) การส่งเสริมแนวคิดสันติวิธีในการแก้ไขปัญหา

การแสวงหาทางออกร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้แนวทางสันติวิธีในการค้นหาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสันติสุขที่ยั่งยืนในพื้นที่

6) การให้คำปรึกษาในการพัฒนาโครงการเชิงประยุกต์

การให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโครงการกลุ่ม ทั้งในด้านแนวคิด การออกแบบกระบวนการ และการประยุกต์ใช้ในพื้นที่จริง เพื่อให้โครงการมีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

7) การศึกษาเรียนรู้นอกสถานที่ (Field Study)

การเรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่ศึกษาบริบทจริง ณ พื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ Pattani Decode และพื้นที่ศิลปะวัฒนธรรม Pattani Art Space เพื่อทำความเข้าใจการนำทุนทางวัฒนธรรม ศิลปะ และความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจและหนุนเสริมสันติภาพในชุมชน

4. ประโยชน์ที่ได้รับ

4.1 ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเอง

- 1) การคิดเชิงระบบและภาวะผู้นำ พัฒนาทักษะผู้นำที่รับผิดชอบ (Responsible Leadership)
- 2) การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เพื่อการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม
- 3) การวิเคราะห์รากเหง้าความขัดแย้ง สามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Theory) และทฤษฎีหัวหอม (Onion Theory) เพื่อทำความเข้าใจความต้องการเบื้องต้น (Interests) ที่แท้จริง
- 4) ทักษะการสื่อสารเพื่อสันติภาพ เสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และทักษะการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) เพื่อลดอคติในการปฏิสัมพันธ์
- 5) การจัดการข้อพิพาททางเลือก มีความรู้ในการใช้กระบวนการจัดการข้อพิพาททางเลือก (ADR) และกลไกการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation) อย่างเป็นระบบ
- 6) การปรับกระบวนการทัศน์พหุวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนผ่านแนวคิดจากการอดทนอดกลั้น สู่การเคารพและยอมรับ (Respect and Acceptance) ความแตกต่างทางอัตลักษณ์
- 7) การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เพิ่มพูนความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ทำให้สามารถวิเคราะห์และคัดกรองข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤตได้อย่างถูกต้อง
- 8) การจัดการผลลัพธ์แบบชนะ-ชนะ ปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการแก้ไขปัญหา โดยมุ่งเน้นการหาจุดสนใจร่วมเพื่อสร้างความเป็นธรรม (Equity) และผลลัพธ์แบบ Win-Win
- 9) ทักษะการจัดทำโครงการเชิงประจักษ์ พัฒนาความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้ (Knowledge Integration) สู่การออกแบบโครงการแก้ไขปัญหาจริง
- 10) การยึดมั่นในสันติวิธี ตระหนักถึงการแยก "คน" ออกจาก "ปัญหา" (Soft on human, hard on problem) เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง
- 11) ความเป็นพลเมืองตื่นรู้: ยกระดับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) ที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน

4.2 ประโยชน์ที่ได้รับต่อหน่วยงาน

- 1) การบริหารงานแบบร่วมมือ เปลี่ยนผ่านการทำงานจากรัฐทำคนเดียว เป็นการบริหารแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) กับเครือข่ายเกษตรกร
- 2) นโยบายส่งเสริมการเกษตรบนฐานข้อมูล ยุทธศาสตร์องค์กรสู่ Data-driven Organization โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence) ในการวางแผนยุทธศาสตร์การเกษตร
- 3) การลดความขัดแย้งด้านทรัพยากรการเกษตร นำกลไกการวิเคราะห์ความขัดแย้งไปใช้บริหารจัดการข้อพิพาทในชุมชน เกษตรกร หรือกลุ่มเกษตรกร
- 4) การสร้างความไว้วางใจในพื้นที่เปราะบาง ปรับบทบาทเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจากผู้สั่งการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อสร้าง Trust Building กับเกษตรกร
- 5) การลดความเหลื่อมล้ำตามเป้าหมาย SDGs ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นรากเหง้าความขัดแย้ง สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 6) การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรด้วยทุนวัฒนธรรม ประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Value Creation) และ Soft Power ทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับสินค้าและภูมิปัญญาเกษตรท้องถิ่น
- 7) การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ปรับโครงสร้างการทำงานจากบนลงล่าง (Top-down) เป็นการเปิดพื้นที่รับฟัง (Public Consultation) เพื่อให้เกษตรกรร่วมออกแบบนโยบาย
- 8) การสื่อสารภาวะวิกฤตด้านการเกษตร พัฒนาระบบการชี้แจงข้อมูลข่าวสารเชิงรุกเพื่อแก้ปัญหาข่าวปลอม (Fake News) ด้านราคาผลผลิตหรือนโยบายรัฐ
- 9) การสร้างพื้นที่กลาง (Common Space) จัดนิเวศการเรียนรู้และสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้เกษตรกรต่างศาสนาและชาติพันธุ์ได้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางการเกษตร
- 10) การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักนิติธรรม ความโปร่งใส และความคุ้มค่า ในการจัดสรรงบประมาณโครงการช่วยเหลือเกษตรกร

5. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

5.1 ปัญหาอุปสรรค

- 1) ความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้างและการใช้อำนาจรัฐ ประชาชนในพื้นที่ยังคงมีความรู้สึกถึงความไม่ยุติธรรม ความเป็นสองมาตรฐาน และผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษที่ยาวนานและเกินขอบเขต ซึ่งบั่นทอนความไว้วางใจและลดทอนความเชื่อมั่นต่อกลไกรัฐอย่างมีนัยสำคัญ
- 2) การบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ (Top-down Approach) การดำเนินนโยบายหรือโครงการขนาดใหญ่ของรัฐมักขาดการบูรณาการและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากภาคประชาชน ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างความเป็นจริงของมาตรการความมั่นคงและความคาดหวังด้านการยอมรับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่
- 3) พลวัตความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ การขาดพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) ในการแลกเปลี่ยนและจัดการความทรงจำทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง นำไปสู่ความหวาดระแวงและการปะทะกันทางอุดมการณ์ที่ฝังรากลึก (Deep-rooted Conflict)
- 4) ภัยคุกคามจากระบบนิเวศสื่อดิจิทัล การแพร่กระจายของข้อมูลบิดเบือน (Fake News) วาทกรรมสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) และการสื่อสารที่สร้างภาพเหมารวมเชิงลบ (Stereotyping) กลายเป็นเครื่องมือเร่งปฏิบัติการแบ่งขั้วทางสังคมในภาวะวิกฤต

5) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่จำกัดการเข้าถึงทรัพยากร ก่อให้เกิดความยากจนและปัญหาปากท้อง ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่หล่อเลี้ยงความขัดแย้งให้ยืดเยื้อ

6) ผลกระทบทางภูมิรัฐศาสตร์ (Spillover Effects) ความเปราะบางของสถานการณ์ความขัดแย้งในโลก อาจเป็นปัจจัยแทรกซ้อนที่ยกระดับความขัดแย้งระดับพื้นที่ให้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มอิทธิพลภายนอกได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

- 1) การประยุกต์ใช้การบริหารแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมออกแบบและตัดสินใจ (Co-design & Co-decision) บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (Data-driven) และหลักธรรมาภิบาล
- 2) การแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง (Conflict Transformation) มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่รากเหง้า โดยก้าวข้ามการปะทะกันที่จุดยืน (Positions) ไปสู่การทำความเข้าใจ ความต้องการเบื้องต้น (Interests) ผ่านกลไกการสานเสวนา (Dialogue) และการจัดการข้อพิพาททางเลือก (ADR)
- 3) การผลักดันกระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitional Justice) สนับสนุนกลไกการค้นหาคำความจริงที่เป็นอิสระ ทบทวนการใช้กฎหมายพิเศษ และจัดระบบการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างครอบคลุม เพื่อฟื้นฟูความไว้วางใจระหว่างรัฐและประชาชน
- 4) ยึดหลักยุทธศาสตร์ การเมืองนำการทหาร เปิดพื้นที่ทางการเมืองและใช้กลไกรัฐสภาเพื่อสะท้อนเจตนารมณ์ของชุมชน ดึงกลุ่มผู้เห็นต่างเข้าสู่กระบวนการพูดคุยสันติสุขอย่างมีส่วนร่วม (Inclusivity) ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ
- 5) การเสริมสร้างนิเวศพหุวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ใช้ทุนทางวัฒนธรรมและ Soft Power เป็นเครื่องมือลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ พร้อมจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Learning) เพื่อสร้างพลเมืองต้นรู้ที่เคารพความแตกต่าง
- 6) การจัดการการสื่อสารเชิงรุก ส่งเสริมทักษะความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และใช้วารสารศาสตร์เชิงแก้ปัญหา (Solution Journalism) เพื่อลดอุณหภูมิความขัดแย้งและสร้างความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ในพื้นที่

6. ท่านจะนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างไรบ้าง (โปรดระบุเป็นรายบุคคล)

6.1 นายอนุชา จูวัตร์ หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา

- 1) การยกระดับสู่การบริหารแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การวางแผนยุทธศาสตร์การเกษตรระดับจังหวัดจากการสั่งการแบบบนลงล่าง (Top-down) สู่การเปิดพื้นที่ให้ตัวแทนเกษตรกร ภาคประชาสังคม และหน่วยงานความมั่นคง เข้ามาร่วมออกแบบ (Co-design) และร่วมตัดสินใจ (Co-decision) ในแผนพัฒนาการเกษตร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่

2) การขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูล (Data-driven Organization) ประยุกต์ใช้แนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยนำเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศมาใช้เป็นฐานหลักในการกำหนดนโยบาย (Evidence-based Policy) เพื่อจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการเกษตรอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรม ตามหลักธรรมาภิบาล

3) การประยุกต์ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ความขัดแย้งเชิงยุทธศาสตร์ นำเครื่องมือการทำแผนที่ความขัดแย้ง (Conflict Mapping) และการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) มาใช้ในขั้นตอนการประเมินความเสี่ยงก่อนดำเนินโครงการส่งเสริมการเกษตรขนาดใหญ่ เพื่อป้องกันข้อพิพาทด้านทรัพยากร (เช่น แหล่งน้ำ ที่ดินทำกิน) ระหว่างชุมชน

4) การบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤต (Crisis Communication) นำองค์ความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์มาพัฒนาระบบเฝ้าระวังและเตือนภัยข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร (เช่น ข่าวปลอมเรื่องราคาผลผลิตหรือนโยบายรัฐ) เพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็ว ป้องกันการบิดเบือนที่อาจสร้างความหวาดระแวงต่อกลไกรัฐ

5) การใช้ภาวะผู้นำที่รับผิดชอบและการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) บูรณาการมิติการพัฒนาการเกษตรเข้ากับมิติความมั่นคงของมนุษย์ โดยตระหนักว่าความมั่นคงทางอาหารและรายได้ของเกษตรกร คือรากฐานสำคัญในการขจัดความยากจนซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งของความขัดแย้งเชิงโครงสร้างในจังหวัดชายแดนภาคใต้

6) การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม (Teamwork & Collaborative Skills) การยึดหลักการบริหารจัดการร่วม การทำงานกลุ่มเป็นเวทีฝึกฝนทักษะผู้นำและผู้ตามบนพื้นฐานของการเคารพความเท่าเทียมของคน โดยประยุกต์ใช้หลักการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน (Sense of Belonging) การแบ่งงานตามศักยภาพ (Division of Working) และการแบ่งปันความรับผิดชอบ (Common Responsibility)

7) การเรียนรู้ผ่านการจัดทำโครงงานเชิงประจักษ์ (Project-Based Learning) การสร้างผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) การลงมือทำโครงงานช่วยพัฒนาทัศนคติ (Attitude) และทักษะ (Skill) ในการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีและธรรมาภิบาล พร้อมทั้งเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Networking) ระหว่างหน่วยงานเพื่อขับเคลื่อนสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

6.2 นางสาวมารีณี สล้าหมาด นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี

1) การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วมระดับฐานราก นำกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน (IAP2 Spectrum) มาปรับใช้ในการลงพื้นที่ โดยยกระดับจากการให้ข้อมูล (Inform) สู่การเสริมพลัง (Empower) ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเกษตรกรมีอำนาจตัดสินใจในการบริหารจัดการกลุ่มของตนเอง

2) การจัดการข้อพิพาททางการเกษตรด้วยสันติวิธี ประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการข้อพิพาททางเลือก (ADR) และทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระดับชุมชน โดยมุ่งเน้นการค้นหาคำความต้องการเบื้องต้น (Interest-based) มากกว่าการยึดติดกับจุดยืน เพื่อสร้างผลลัพธ์แบบชนะ-ชนะ (Win-Win)

3) การใช้การสื่อสารอย่างสันติและความเห็นอกเห็นใจ (Active Listening & Empathy) ปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยใช้ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง และแยกคน ออกจากปัญหา เพื่อลดกำแพงอคติและสร้างความไว้วางใจ (Trust Building) กับเกษตรกรในพื้นที่เปราะบาง

4) การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Soft Power) นำแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางพหุวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่า (Value Creation) ให้กับผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าชุมชน สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

5) การสร้างพื้นที่กลางผ่านวิถีเกษตรกรรม (Common Space) ใช้กิจกรรมการส่งเสริมการเกษตร (เช่น ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร - ศพก.) เป็นพื้นที่ปลอดภัย ที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรต่างศาสนาและชาติพันธุ์ได้มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต และหล่อหลอมความสมานฉันท์ ผ่านการทำงานร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลาย

6) การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม (Teamwork & Collaborative Skills) การสร้างเอกภาพในเป้าหมาย มุ่งเน้นการบูรณาการความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อหล่อหลอมให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (Common Understanding) การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Common Objectives) และทิศทางร่วมกัน (Common Direction) อย่างมีประสิทธิภาพ

7) การเรียนรู้ผ่านการจัดทำโครงงานเชิงประจักษ์ (Project-Based Learning) การบูรณาการองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการดึงศักยภาพสูงสุดของการนำทฤษฎีและกรอบแนวคิดทางวิชาการ มาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสาธารณะ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือแนวทางแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ อย่างเป็นรูปธรรม

()

นายอนุชา จูว์ตรี

หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ

ผู้รายงาน

7. ความเห็นของผู้บังคับบัญชา (ระดับผู้อำนวยการกอง/สำนัก/เกษตรจังหวัด หรือเทียบเท่า ขึ้นไป)

การอบรมหลักสูตรกษัตริย์เกษตรเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้
นั้นเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าใจของบุคลากรในพื้นที่ เน้นการดึงศักยภาพของ
บุคลากรในพื้นที่มาร่วมกัน แก้ไขปัญหาความมั่นคงโดยใช้วิถีของพระใช้ศักยภาพของตน
และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ เกิดความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง ทำให้
มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ทรัพยากรร่วมกันของคนในชุมชน
ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมเกิดความเข้าใจ สำนึกตน และสามารถนำความรู้ไปใช้
ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมพัฒนาชุมชนส่งเสริมเกษตร เศรษฐกิจในภาคใต้เป็น
อย่างดี และเกิดประโยชน์ต่อองค์กร และเกษตรกรในพื้นที่

()
ตำแหน่ง (นางวิรัช สมศิริ)
เกษตรจังหวัดยะลา

หมายเหตุ กรณีที่ไปประชุม / สัมมนา / ฝึกอบรม / ดูงาน เป็นหมู่คณะ โปรดระบุชื่อผู้ร่วมเดินทาง
และเสนอรายงานเพียงชุดเดียว

ภาพประกอบการอบรม

นายอนุชา จูว์ตรี
หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ
สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา

นางสาวมารีณี สล้าหมาด
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี

ภาพประกอบการอบรม

ภาพประกอบการอบรม

ภาพประกอบการอบรม

ภาพประกอบการอบรม

